

виникнення “наприкінці другої половини XVI ст.”, бо фактично перша точна звітка про Академію сягає вже 1578 року. К. зазначив, що князь *В.-К. Острозький* “стягував до неї (академії. – *М. К.*) звідусіль вчених і школу ту віддав під керівництво вченого русина Герасима Смотрицького, першого тієї школи ректора, і вченого грека Кирила Лукаріса”. Серед викладачів Академії К. називає Павла Паліурія (помилково, бо цей діяч перебував у Великопольщі) і *Яна Лятоша*, а з вихованців – *Мелетія Смотрицького* і *Петра Конашевича-Сагайдачного*.

Твердження про роль ОА і час припинення її діяльності вбачаються дискусійними. Він вважав, що “недовго існувала острозька школа і небагато принесла для краю користі” (с. 139). К. відзначив, що *Анна-Алоїза Ходкевич* наказала “руським бакалаврам”, щоб “у цій школі не навчали по-польськи і по-латині, а тільки по-руськи” (с. 139). Точного часу припинення існування “школи” і друкарні К. не подав, але пов’язує це з буремними часами “розбоїв козацьких” (Там само). Важливо, що К. локалізував “школи” разом з друкарнею тереном Острозького замку в так званому “дольному (нижньому – *М. К.*), у тому місці, де є тепер прогімназія” (Там само). У розділі VI (“Друкарні слов’янські в Острозі і Дермані”) подаються дані про видання в Острозі книг *І. Федоровим Нового завіту і Біблії*, а також “*Хронології*” *Андрія Римши*, подається стислий огляд книжкової продукції післяфедорівського періоду 1583-1612 рр. і згадується сумнівне видання 1640 р. (книга “преподобного... Нікона ігумена Чорния гори...”).

Саме *Й. Новицький* відшукав місце заховання в Острозі праху К. на старому польському католицькому цвинтарі, де в 1938 р. був споруджений на кошти Польського краєзнавчого товариства новий пам’ятник К. Він був із піщаника, складався з двох покладених один на одного різного розміру поста-

ментів, а на верхньому був виточений хрест. На пам’ятнику польською мовою був напис: “Stanisław Kardaszewicz sekretarz sądu powiat. w Ostrógu 1844-1869 r. Historyk m. Ostroga. Ur. w Białogrodce 8 maja 1826 r. Um. w Ostrogu 6 paźdz. 1887 r.” (“Станіслав Кардашевич, секретар повітового суду в Острозі 1844-1869 рр., історик м. Острога, народився в Білгородці 8 травня 1826 р., помер в Острозі 6 жовтня 1887 р.”) Цей цвинтар XVII-XIX ст. проіснував до кінця 50-х років XX ст. і був знищений за розпорядженням тодішньої влади, а на його місці побудували стадіон. Лише один постамент надгробового пам’ятника К. із цього цвинтаря перевезений на Замкову гору і поставлений біля “Будинку мурованого”, де розміщений краєзнавчий музей. Перебування цього пам’ятника просто неба призвело до повної руйнації решток напису на більшій частині поверхні.

Рукопис праці К.: Biblioteka Narodowa. Warszawa. Rękopisy. – № IV 5612.

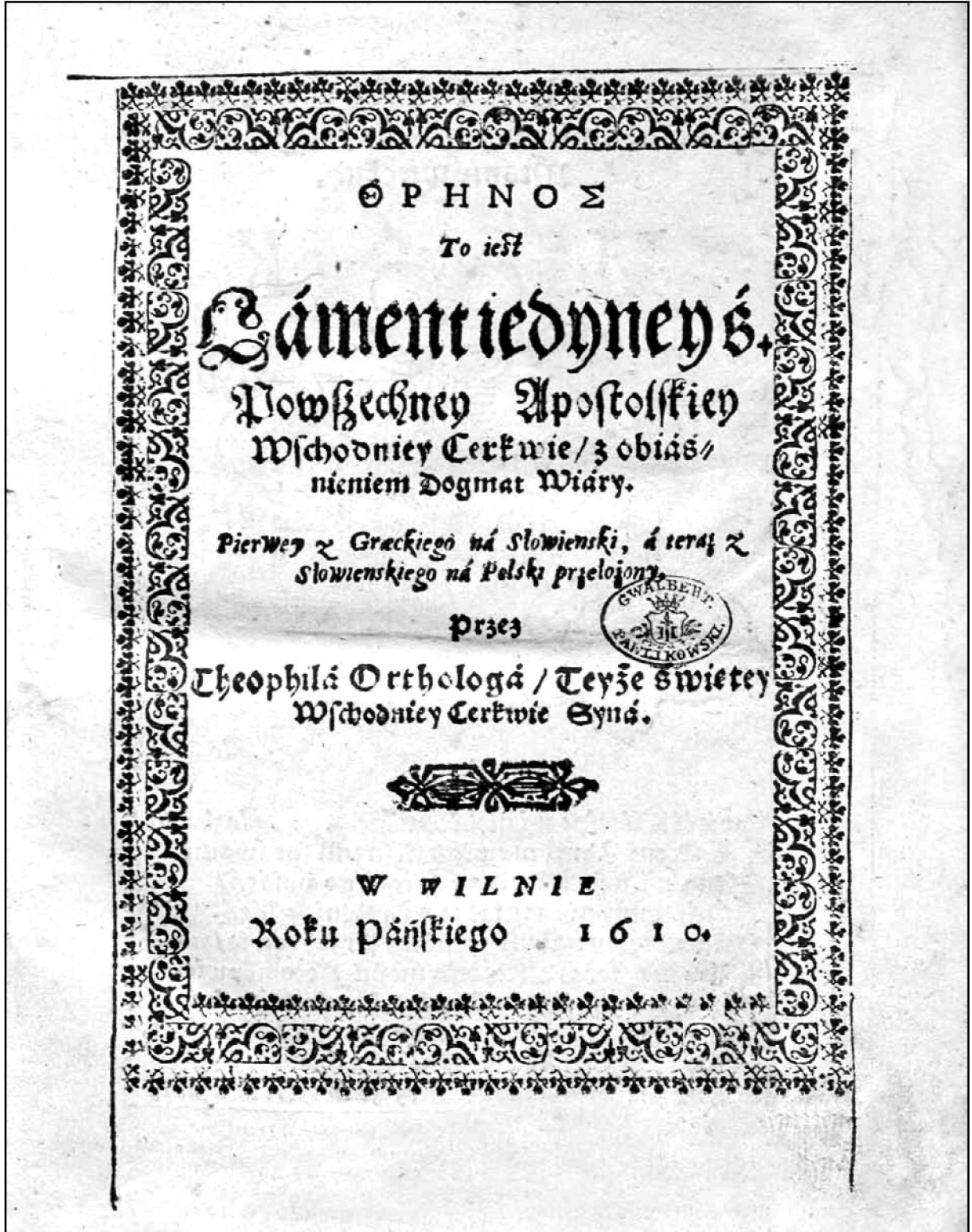
Основна праця: Kardaszewicz S. Dzieje dawniejsze miasta Ostroga. Materiały do historii Wołynia. – Warszawa – Kraków, 1913.

Література: Матеріали до історії Острозької академії (1576-1636): Бібліограф. довідник / Упор. І. З. Мицько. – Київ, 1990. – С. 59.

Микола Ковальський

Карпович Леонтій
(світське ім’я – Лонгин,
* бл. 1580 – † 1620, м. Вільно)

Церковний і культурний діяч, один із непримиренних супротивників Берестейської унії. Народився на Пінщині в шляхетській родині. Бував на Острожчині, зокрема в с. Кунині. Підтримував зв’язки з *Дерманським монастирем*. Можливо, за прикладом цього монастиря запровадив у братському Святодухівському монастирі у Вільно, архімандритом якого був, спільножительні правила.



Титульна сторінка "Треноса" М. Смотрицького,
 надруковано 1610 р. анонімно Л. Карповичем у Вільно

Про можливе співробітництво К. з острожанами засвідчують його тісні контакти з *М. Смотрицьким*. Він брав участь у випуску “Треноса” *М. Смотрицького*, за що був ув’язнений. Також виступав наставником цього письменника-полеміста, коли той прийняв чернецтво. *М. Смотрицький*, зі свого боку, надзвичайно високо цінував К. Проголосив промову (казанье) на його похороні, а також написав “Лямент... на жалісну смерть... Леонтія Карповича”.

Джерела та література: Маслов С. И. Казанье Мелетия Смотрицкого на честный погреб о. Леонтия Карповича. – Київ, 1908; Мицько І. З. Острозька слов’яно-греко-латинська академія (1576-1636). – Київ, 1990. – С. 93; Смотрицький М. Лямент світу вбогих на жалісну смерть... Леонтія Карповича // Українська поезія XVII ст. – Київ, 1988. – С. 131-150.

Петро Кралюк

“Грамматика словенська язика” (м. Вільно, 1586)

Видана віленською друкарнею Мамоничів 8 жовтня 1586 року. У рукописних списках XV-XVI ст. цей твір має назву “Іоанн Дамаскин. О осми частех слова”. Автором вважається псевдо-Іоанн Дамаскін, перекладачем тексту з грецької на церковнослов’янську мову – Іоанн, екзарх Болгарський. Надруковано за списком, отриманим з острозької бібліотеки (“газофілакії” – скарбниці).

Друк складається із 14 нумерованих аркушів. Надруковано форматом в 4°. Набір 17-18 рядків на сторінці. Розміри 10 рядків – 82, 50 мм. Сигнатури позначені кириличними цифрами на першому аркуші зошита.

Зміст видання: арк. [4-14] – текст Граматики; арк. [14] зв. – післямова (“Бга блгаго блгодатію”). Про обставини передачі списку

йдеться в післямові: “А за прозбою жителеи столицы великаго княства литовскаго града Вилни. Сиа кграматыка словенська языка з газофілакїи славного града Острога властное ѿчизны яснѣ велможного кнжати и пна пана Константина Константиновича кнжати на Острогу, пана на Дѣбнѣ, воеводы Кїевскаго маршалка земли Волынские и прочаа.

З щодробливого его млѣти ласки выдана для наоученя и вырозѣмнѣна бжѣтвеннаго писаѣна а за помочю хвою на несмертнѣю славѣ народѣ домѣ его кнжаѣско⁴⁵ млѣти выдрѣкована в мѣсте Виленскомѣ”.

Публікації: Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – Рис. 100.1-12 (факсиміле арк. [4-14]); Ягич И. М. Рассуждения южнославянской и русской старины о церковнославянском языке // Исследования по русскому языку. – С.-Петербург, 1885. – Т. 1. – С. 335-342, 959.

Місце зберігання: відомі 2 неповні примірники – Росія, Москва (РДАДА (з б-ки С. Медведева); С.-Петербург (РНБ (кн. П. П. В’яземського)).

Каталоги стародруків: В помощь составителям сводного каталога старопечатных изданий кирилловского и глаголического шрифтов: Метод. указания. – Вып. 4: Предварительный список старопечатных изданий кирилловского шрифта второй половины XVI в. / Сост. Ю. А. Лабынцев. – Москва, 1979. – № 91. – С. 31; Гусева А. А. Издания кирилловского шрифта второй половины XVI в.: Сводный каталог. – Кн. 1-2. – Москва, 2003. – № 100. – С. 713; Издания кириллической печати XV-XVI вв.: 1491-1600: Каталог книг из собрания ГПБ / РНБ; Сост. В. И. Лукьяненко. – С.-Петербург, 1993. – № 92. – С. 193-194; Каратаев И. П. Описание славяно-русских книг, напечатанных кирилловскими буквами. – С.-Петербург, 1883. – Т. 1. – № 113. – С. 232-233; Книга Беларусі. 1517-1917. Зводны каталог. – Мінск, 1986. – С. 63-64.

Література: Анушкин А. Во славном месте Виленском. Очерки из истории книгопечатания. – Москва, 1962. – С. 68-69 (фото вихідних даних); Зернова А. С. Типография Мамоничей в Вильне (XVII век) // Книга: Исследования и материалы. – Москва, 1959. – Сб. 1. – С. 184-186; Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV-XVII ст. – Київ, 1985. – С. 69-145.

Наталія Бондар